

Gottfried Vordermaier, Ulrich Simmross

Technika kryminalistyczna w obszarze europejskim

Kriminalistik 2005, nr 6, s. 355–362

Wśród placówek techniki kryminalistycznej w Niemczech niewątpliwie główną rolę odgrywa Instytut Techniki Kryminalistycznej (KTI) w Federalnym Urzędzie Kryminalnym (BKA). Nie jest jednak powszechnie wiadome, w jakim stopniu placówki te różnią się między sobą w skali wewnętrzniemieckiej oraz w porównaniu z odpowiednimi instytutami zagranicznymi, a także – jak dalece przemiany społeczne w skali krajowej i międzynarodowej wywierają wpływ na profil działalności placówki centralnej.

Klasyczne badanie kryminalistyczne, czyli praca nad przypadkiem dowodowym, jest tylko jednym z wielu zadań kryminalistyki, chociaż niewątpliwie najważniejszym. Instytut Techniki Kryminalistycznej przy BKA przejmuje również odpowiedzialność jako międzynarodowy portal nauk kryminalistycznych w zakresie koordynacji, wynalazczości, procedur dochodzeniowych, kształcenia kadr, organizacji wystaw, doradztwa i wprowadzania nowych wzorców, np. w dziedzinie zabezpieczania jakości. Kraje Europy zbliżają się do siebie, a europejskie standardy techniki kryminalistycznej nabierają coraz większego znaczenia w ekspertyzie. Równolegle do tego zasada ekonomizacji instytucji państwowych obowiązuje już także w placówkach techniki kryminalistycznej. Z tego powodu utrzymywanie wysokich standardów naukowo-technicznych nabiera sensu egzystencjalnego. Stałe wysiłki w tym kierunku będą uzupełniane

przez profesjonalną akredytację, która w Instytucie Techniki Kryminalistycznej BKA powinna zostać zakończona do 2006 r.

Technika kryminalistyczna w służbie wymiaru sprawiedliwości

Wyjaśnienie pojęcia techniki kryminalistycznej

Mówiąc w sposób uproszczony, technika kryminalistyczna jest pojęciem zbiorczym dla licznych kryminalistycznych dyscyplin naukowych wraz z pracą policyjną na miejscu zdarzenia i identyfikacją osób np. metodami daktyloskopii. Stałe miejsce w obszarze zastosowania techniki kryminalistycznej zajmują też takie dziedziny jak prewencja czy praca dochodzeniowo-śledcza. Nowe wymogi w zakresie bezpieczeństwa po wydarzeniach 11 września 2001 r. nadają jej dodatkowe znaczenie w dziedzinie obrony przed zagrożeniem.

W literaturze przedmiotu nie brak prób zdefiniowania, czym właściwie jest technika kryminalistyczna. Jedną z najbardziej ścisłych definicji brzmi następująco: technika kryminalistyczna jest interdyscyplinarną nauką stosowaną, za pomocą której można uzyskać obiektywne poszlaki, służące wyjaśnieniu stanu rzeczy, istotnego z punktu widzenia prawa karnego.

W anglosaskiej strefie językowej technika kryminalistyczna często utożsamiana jest z kryminalistyką na-

ukową, która obejmuje także dziedziny medycyny i psychologii. Nie dotyczy to niemieckiego obszaru językowego, w którym tradycyjnie medycyna sądowa i psychologia kryminalistyczna traktowane są odrębnie, nie jako część techniki kryminalistycznej, lecz dyscypliny z umocowaniem uniwersyteckim.

Dziedziny tematyczne, mieszczące się w ogólnym pojęciu Forensic Science Community, które obecnie zalicza się do techniki kryminalistycznej, wymienione są w spisie 16 europejskich grup roboczych ekspertów (tab. 1). W ramach utworzonej w 1993 r. sieci europejskich laboratoriów kryminalistycznych (ENFSI) wykonują one pracę polegającą na standaryzacji metod i wspólnych przedsięwzięciach rozwojowych. Dokładniejsze informacje na temat poszczególnych dyscyplin techniki kryminalistycznej można znaleźć w publikacjach profesjonalnych.

Laboratoria kryminalistyczne w Niemczech

Oprócz analizy wypadków drogowych, którą w Niemczech zajmują się przede wszystkim biegli prywatni, technika kryminalistyczna jest domeną ekspertów policyjnych, najczęściej zatrudnionych w laboratoriach kryminalistycznych w urzędach kryminalnych landów lub BKA. System organizacyjny placówek techniki kryminalistycznej (KT) jest bardzo zróżnicowany i np. w Federalnym Urzędzie Kryminalnym wydziału identyfikacji

PRZEKŁADY

Tabela 1

Europejskie grupy robocze ekspertów	Przewodnictwo
Digital imaging (cyfrowe przetwarzanie obrazu)	Holandia
DNA (badanie DNA)	Anglia i Walia
Documents (dokumenty)	Holandia
Drugs (analitka środków odurzających)	Finlandia
Fibres (ślady włókien tekstylnych)	Anglia i Walia
Fingerprints (daktyloskopia)	Francja
Firearms (broń palna)	Niemcy
Explosive analysis (analiza materiałów wybuchowych)	Anglia i Walia
Fire & Explosion Investigation (pożary, eksplozje w pomieszczeniach)	Finlandia
Forensic Information Technology (kryminalistyczne badania komputerów)	Francja
Speech and Audio Analysis (m.in. rozpoznawanie mówców)	Niemcy
Handwriting (kryminalistyczne badania porównawcze pisma ręcznego)	Anglia i Walia
Marks (ślady wgnięcia)	Niemcy
Paint (ślady powłok lakierniczych, szkła i tworzyw sztucznych)	Irlandia
Road Accident Analysis (analiza wypadków drogowych)	Polska
Scene of Crime (praca na miejscu zdarzenia)	Anglia i Walia

osób i pracy na miejscu nie są włączone do Instytutu Techniki Kryminalistycznej.

W Republice Federalnej Niemiec struktura federacji znajduje odzwierciedlenie w podziale pracy pomiędzy laboratoriami techniki kryminalistycznej w landach i w BKA. Zgodnie z tym Instytut Techniki Kryminalistycznej w BKA ma większy udział w tworzeniu zbiorów, systemów eksperckich, badaniach naukowych i rozwoju, nauczaniu i koordynacji działań w kraju i za granicą. Natomiast do policji w landach należy większość pracy nad przypadkami dowodowymi. W zależności od wagi przestępstwa i posiadanych środków laboratoria urzędów kryminalnych w landach same lub za pomocą miejscowych wydziałów inspekcji prowadzą pracę na miejscu zdarzenia i wykonują proste badania kryminalistyczne.

W dziedzinie analizy środków odurzających badania techniczno-kryminalistyczne podejmują także laboratoria podlegające Urzędowi Celnemu, a więc pięć placówek badań

technicznych i kształcenia oraz Celny Urząd Kryminalny. Także Federalna Straż Graniczna ma własne laboratorium kryminalistycznych badań dokumentów w Koblencji.

Toksykologia kryminalistyczna najczęściej zajmuje się jakościowym i ilościowym oznaczaniem substancji trujących (także narkotyków) w materiałach biologicznych i niebiologicznych (najczęściej w organach ciała ludzkiego i cieczach ustrojowych). Obecnie badania w tym zakresie prowadzone są w instytutach medycyny sądowej na uniwersytetach oraz w niektórych laboratoriach kryminalistycznych w landach.

Placówki techniki kryminalistycznej w Europie

Wszystkie państwa europejskie dysponują co najmniej jednym laboratorium techniki kryminalistycznej. Ich struktura profesjonalna ukierunkowana jest w znacznej mierze na wymienione wyżej dyscypliny krymi-

nalistyki (tab. 1), odpowiadające europejskim grupom roboczym ekspertów ENFSI. Z tego powodu mogą pozostać poza nią całe obszary, które albo stanowią przedmiot zainteresowania innych państwowych placówek badawczych (czasem konkurencyjnych), albo są domeną biegłych prywatnych. Różnego rodzaju cechy specyfiki narodowej mogą wywierać wpływ na obraz działalności poszczególnych laboratoriów. Można tu wymienić organizacyjne powiązania placówek techniki kryminalistycznej ze strukturami państwa.

W przeciwieństwie do Niemiec w państwach o organizacji scentralizowanej nie istnieje opisany powyżej federacyjny podział pracy, przez co unika się też znacznej części dodatkowych nakładów na komunikację. Z drugiej strony brakuje tam wewnętrznej konkurencji między placówkami. W niektórych krajach, jak np. we Francji, Hiszpanii i Włoszech, dwa centralne laboratoria kryminalistyczne – jedno w ministerstwie obrony, a drugie w ministerstwie spraw wewnętrznych – muszą działać zgodnie ze wspólnie ustalonym podziałem kompetencji. Inne kraje zdecydowały się na jedno centralne laboratorium techniki kryminalistycznej podlegające ministerstwu sprawiedliwości, jak np. Holandia czy Łotwa. W innych z kolei lansuje się komercjalizację badań kryminalistycznych, jak w Anglii i Walii, gdzie konsekwentnie przeprowadza się prywatyzację placówek dawniej państwowych (np. Forensic Science Service). Oprócz tego można podać trzy przykłady uzupełniającego udziału struktur uniwersyteckich w dyscyplinach naukowo-kryminalistycznych, a mianowicie Szkocję (Glasgow-Strathclyde), Szwajcarię (Lozanna) i Polskę (Kraków). Ponadto wszystkie kraje w ramach swojej suwerenności przestrzegają własnych, odrębnych systemów prawnych, które – szczególnie w zakresie prawa karnego – tylko z dużym wahaniem można

uznać za kompatybilne. Sposób pozyskiwania środków dowodowych i ich ocena oraz różnicowanie poglądów na dopuszczalność niektórych metod, np. pobierania próbek DNA; na stosowalność wariografu, różne stadia tworzenia banków danych DNA lub praktyka uznawania dowodów (np. według teorematu Bayesa) – oddziałują na codzienną pracę i długoterminowe plany działalności laboratorium. Mówiąc ogólnie, różnice, które utrudniają porównywanie funkcjonowania europejskich laboratoriów techniki kryminalistycznej, można sprowadzić do niewielu, ale za to podstawowych, cech strukturalnych.

Są to:

- system prawny,
- umiejscowienie instytucjonalne,
- struktura państwa,
- niezależność,
- stopień komercjalizacji,
- charakter instytutu naukowo-badawczego/związki z uniwersyteciem,
- struktura osobowa (np. liczba pracowników naukowych),
- akredytacja,
- budżet,
- forma organizacyjna/warunki organizacyjne.

Gremia narodowe i ENFSI

Jak już powiedziano, usytuowanie niemieckich placówek kryminalistycznych w policji umożliwia dostosowanie do struktury federalnej poprzez zinstytucjonalizowane gremium federacji/landów AG Kripo (wspólne ciało opiniotwórcze szefów urzędów kryminalnych landów i federacji). AG Kripo powołuje komisje, które w określonych dziedzinach spełniają funkcje sterowania, koordynacji, inicjowania i kontroli. Technika kryminalistyczna znajduje się w kompetencji Komisji Kryminologii i Kryminalistyki/Służb Rozpoznawczych. Członkami tej komisji są szefowie instytutów kryminalistycznych

z wszystkich urzędów kryminalnych w landach, a przewodniczącym jest aktualny dyrektor Instytutu Techniki Kryminalistycznej BKA. Komisja organizuje spotkania ekspertów, sympozja naukowe z różnych dziedzin techniki kryminalistycznej w niemieckim obszarze językowym i zajmuje się wszystkimi kwestiami, w których ujednolicone lub przynajmniej uzgodnione postępowanie wydaje się celowe lub konieczne. W celu rozwiązywania konkretnych zadań w miarę potrzeb powołuje się grupy projektowe. Obok prowadzonych ustawicznie dyskusji na temat nowych koncepcji centralnego trybu szkolenia biegłych w BKA jednym z najbardziej znaczących tematów pracy komisji w ostatnim okresie jest niewątpliwie ubieganie się o akredytację. W uzgodnieniu z federalnym MSW i kierownictwem BKA Instytut Techniki Kryminalistycznej wystąpił o akredytację, która powinna zostać przyznana do 2006 r. Cel ten próbują osiągnąć także niektóre laboratoria kryminalistyczne w landach. (Akredytacja jest to formalne uznanie, że dane laboratorium badawcze jest kompetentne w zakresie wykonywania określonych badań).

Od czasu swego powstania ENFSI ustabilizowało się jako europejskie gremium KT, a w krajach Unii Europejskiej postrzegane jest jako reprezentacja techniki kryminalistycznej w Europie. Przy tym liczba krajów należących do niej przekracza liczbę krajów członkowskich UE. Obecnie do ENFSI należy 50 laboratoriów z 33 krajów, co oznacza, że jego członkami są prawie wszystkie europejskie laboratoria kryminalistyczne. ENFSI funkcjonuje na trzech płaszczyznach działania, mianowicie: QCC (komisje jakości i kompetencji), EWGC (komisje grup eksperckich) oraz EAFS (komisje aktywności zewnętrznej ENFSI), których praca koordynowana jest przez stałą Komisję ds. Zarządzania. Funkcję kierowniczą sprawuje Rada (ENFSI-

-Board), złożona z pięciu dyrektorów instytutów. O składzie Rady i wyborze przewodniczącego decyduje coroczne walne zebranie członków.

Glokalizacja, standaryzacja i ekonomizacja

Lokalne i międzynarodowe wymagania wobec laboratoriów techniki kryminalistycznej

Mając na uwadze widoczne skutki globalizacji, a z drugiej strony równoległe przebiegający powrót do patriotyzmów lokalnych w regionie (= glokalizacja), trzeba się liczyć z tym, że pojawią się nowe wyzwania w zakresie wykonywania badań kryminalistycznych, odpowiednie do zmian w postępowaniu karnym, zgodnie z obowiązującymi aktualnie przepisami prawa. Oznacza to, że w przyszłości faworyzowanymi partnerami dla lokalnego wymiaru sprawiedliwości będą nie tylko biegli działający w najbliższej okolicy, lecz także laboratoria położone nieco dalej, ale w osiągalnej odległości, a eksperci z zewnątrz lub z zagranicy powoływani będą jedynie w szczególnych wypadkach. O atrakcyjności będzie przesądzać przedstawienie korzystniejszej oferty, jak np. krótszy czas wykonywania ekspertyz, niższy koszt, lepsze dla konkretnego przypadku wyposażenie, doskonalsze metody pracy lub dodatkowe kompetencje potwierdzone przez akredytację.

W razie potrzeby powołania dwóch biegłych, w Niemczech od dawna stosuje się praktykę zwracania się do biegłych z dwóch różnych landów lub z BKA. Znacznie rzadziej, niewątpliwie także ze względu na koszt, powołuje się ekspertów zagranicznych. W praktyce ogranicza się to do sytuacji, gdy w kraju nie ma biegłego odpowiedniej specjalności.

Ten stan rzeczy mógłby się zmienić, gdyby kraje europejskie bardziej zbliżyły się do siebie, a europejskie standardy techniki kryminalistycznej

stały się uznanym wzorcem w postępowaniu karnym we wszystkich krajach UE. Wówczas gdyby uczestniczący w postępowaniu dowiedzieli się, że miejscowa lub krajowa ekspertyza wykonana jest poniżej ustalonych standardów europejskich, mogłoby dojść do jej odrzucenia i wykonania od nowa w jednym z sąsiednich krajów UE.

Standaryzacja i zarządzanie jakością

Opisanemu powyżej scenariuszowi mają zapobiegać wszystkie działania niemieckiej techniki kryminalistycznej, która utrzymuje własne wysokie standardy w poszczególnych dyscyplinach, ulepsząc je w rozsądnych granicach. Instytut Techniki Kryminalistycznej BKA odgrywa tu kluczową rolę jako koordynator grup roboczych ekspertów, w których ma własnych przedstawicieli, często na stanowiskach przewodniczących (tab. 1). W ramach polityki podwyższania jakości niemieckiej techniki kryminalistycznej mieści się opracowywanie standardów metod. Od niedawna działania te uzupełniane są o pozyskiwanie formalnej akredytacji (wg DIN EN ISO/IEC 17025).

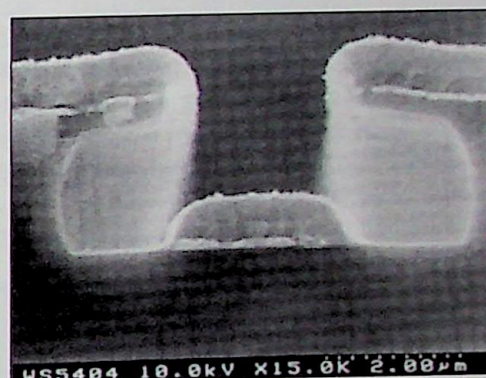
Najwięcej uwagi przyciąga oczywiście standaryzacja obecnie najsukrotniejszego narzędzia techniki kryminalistycznej, jakim jest analiza identyfikacyjna DNA. Poza tym trzeba wspomnieć, że uzgadnianie technicznych standardów KT praktykowane jest od dawna i od dłuższego już czasu istnieje wspólny europejski zestaw standardów (ESS), dzięki któremu banki danych DNA w krajach członkowskich UE są ze sobą kompatybilne.

Aktualny i prawdopodobnie mniej znany przykład wyprzedzenia standardów KT pochodzi z dziedziny analizy śladów osmalin. Od kilku lat Federalny Urząd Kryminalny prowadzi projekt „Ring”, który polega na wykonywaniu standaryzowanych badań

w laboratoriach kryminalistycznych innych krajów i przysyłaniu ich wyników do BKA. Badania te przeprowadza się na sztucznie otrzymanych cząsteczkach osmalin, a ich wyniki sprawdza się zgodnie z zasadami zarządzania jakością. Tego rodzaju próbki zostały po raz pierwszy uzyskane przez Niewöhnera i in. w fotolitograficznym procesie lift-off. Metoda ta pozwala na otrzymywanie próbek, zawierających zdefiniowaną liczbę cząstek określonej wielkości o znanym składzie chemicznym, odznaczających się dobrą jakością i odzwarzalnością (ryc. 1 i 2).

Ryc. 1. Przekrój cząstki osmalin (z amunicji DN AG, GECCO, kal. 9 mm)

Ryc. 2. Przekrój testowej sztucznej cząstki osmalin otrzymany w procesie lift-off

Ekonomizacja

W klimacie ważnych politycznych i społecznych przemian zasada ekonomizacji funkcjonowania państwa dotarła także do dziedziny bezpieczeństwa wewnętrznego, co stało się już widoczne zarówno w skali federacji, jak i landów, głównie w postaci ograniczania środków i miejsc pracy. Wśród dotkniętych placówek są także laboratoria kryminalistyczne, powiązane organizacyjnie z urzędami kryminalnymi. Inną drogę wybrały Anglia i Walia, a mianowicie komercjalizacji usług kryminalistycznych, która konsekwentnie wprowadzana jest już od ponad 10 lat. Na rynku działają tam liczni rzeczoznawcy prywatni oraz dwa duże laboratoria państwowe

Forensic Science Service (FSS) i prywatne Forensic Alliance. Do tego dochodzi wprowadzona już reforma angielskiej policji, która dysponuje stałym budżetem rocznym na wykonywanie badań kryminalistycznych. Występuje tu pewne podobieństwo do sytuacji w Niemczech – w odniesieniu do badań wykonywanych w instytutach medycyny sądowej, które są umieszczone w strukturach uniwersyteckich i wykonują ekspertyzy medyczne oraz toksykologiczne odpłatnie. Natomiast ekspertyzy kryminalistyczne dla policji są bezpłatne.

Na temat aktualnej sytuacji w pozostałych krajach europejskich nie ma pewnych informacji; w przypadku Francji i Holandii wiadomo tylko to, co zostało ujawnione w ramach finansowanego przez UE studium, przeprowadzonego w latach 1999–2000. Wiadomo stąd, że w Holandii biegli, zatrudnieni w jednym tylko instytucie techniki kryminalistycznej lub w laboratorium podporządkowanym jednostkom policji, wykonują ekspertyzy dla policji i wymiaru sprawiedliwości bezpłatnie. We Francji w 2000 r. praktykowane były różne rozwiązania, zapowiadano też wprowadzenie jednolitego, transparentnego systemu opłat za usługi w dziedzinie badań kryminalistycznych.

Motywy ekonomiczne odgrywały z pewnością także pewną rolę pod-

czas niedawno przeprowadzonego, finansowanego przez UE studium „Quadrupol – Development of a benchmarking model for forensic laboratories”, którego celem było porównanie wydajności pracy instytucji techniki kryminalistycznej w czterech krajach. Wprawdzie wnioski końcowe zawierają interesujące szczegóły i porządkujące wskazówki, z których mogą skorzystać zarządzający instytutami, jednak w wielu punktach ujawniają się granice porównywalności czterech instytutów z różnych krajów: ze Szwecji, Finlandii, Holandii i Polski.

Innowacje i usługi doradcze

Zbiory i systemy eksperckie

Zbiory i bazujące na nich systemy eksperckie, jak np. system informacyjny dokumentów (ISU) (ryc. 3) lub

kreślają w spektakularny sposób sprawność techniki kryminalistycznej, która łączy ze sobą wielość informacji analizy materiałowej z wiedzą, wynikającą z długoletniego doświadczenia, pozwalającą coraz szybciej i pewniej udzielać odpowiedzi na różne pytania z dziedziny kryminalistyki.

W przypadku ISU chodzi o połączenie zbiorów danych, ważnych dla badania dokumentów, kompletowanych przez organy ścigania w odpowiednich zbiorach dokumentów. ISU jest opartą na banku danych aplikacją elektronicznego przetwarzania danych w celu zarejestrowania i oceny prawdziwych i fałszywych dokumentów (dowodów osobistych, praw jazdy, stempli itd.) oraz przedstawienie ich w postaci obrazów wysokiej jakości, zaopatrzonych w dane alfanumeryczne.

Jeśli dojdzie do ucieczki sprawcy wypadku drogowego, bank danych

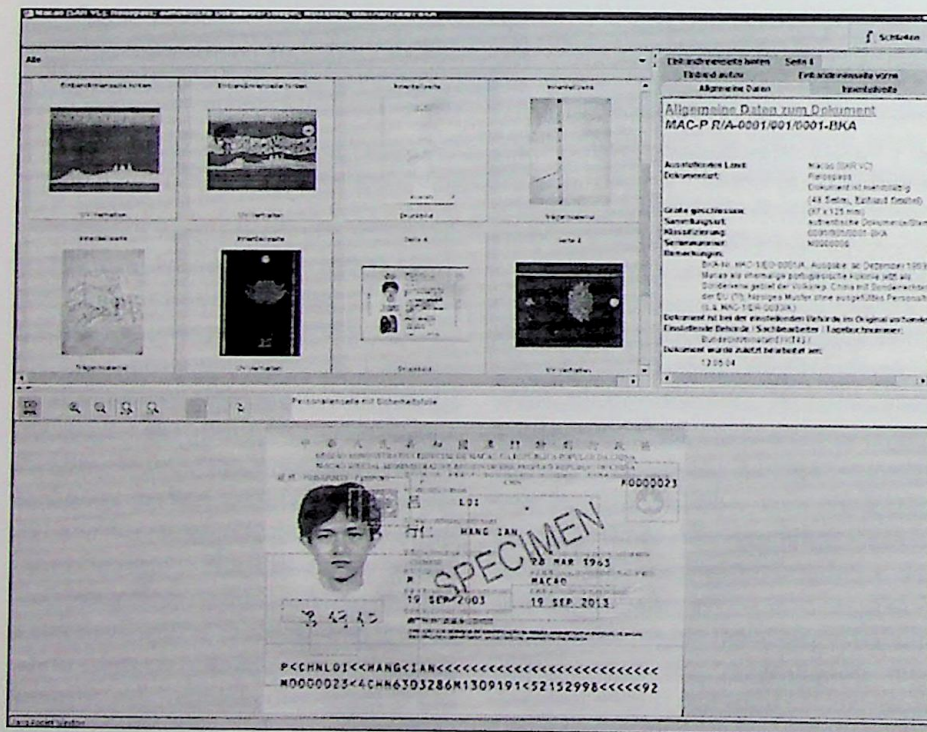
marki, modelu i roku produkcji samochodu oraz pomaga w ustaleniu sprawcy na podstawie badań porównawczych.

Tego rodzaju produkty KT są często obiektem zainteresowania laboratoriów kryminalistycznych w innych krajach, które zgłaszają propozycje partnerskiej współpracy. Jest to korzystne także dla kryminalistyki niemieckiej, która w ten sposób może uzyskać dostęp do zagranicznych danych.

Rosnące zasoby danych sprzyjają ocenie materiału dowodowego w sensie stwierdzenia niepowtarzalności lub lokalizacji geograficznej. Innowacyjne rozwiązania w dziedzinie zbiorów i systemów eksperckich wymagają przy tym tradycyjnie wysokiego udziału budżetów w wydatkach na badania naukowe w kryminalistyce.

Nowe zagadnienia w technice kryminalistycznej

Innowacje w technice kryminalistycznej są częściowo spowodowane koniecznością rozwiązywania konkretnych problemów i żądań, a po części wynikają samorzutnie z doświadczeń w pracy ekspertów kryminalistyki. Można tu wymienić projekty, których celem jest podwyższenie sprawności i efektywności pracy laboratoryjnej (np. automatyzacja, nowe metody) lub nowe podejście w zakresie interpretacji i wartości dowodowej wyników badań laboratoryjnych (np. określanie wieku, przenoszenie i przyczepność materiału śladów lub rozrzut częstotliwości występowania określonych śladów/produktów/surowców). Typowym przykładem z tej ostatniej dziedziny była praca opublikowana w Wielkiej Brytanii w 2001 r., w której badano wartość dowodową czarnych włókien bawełny. Większą uwagę przyciąga z pewnością ulepszenie metod, już z założenia dostarczających informacji indywidualizujących, jak analiza DNA.

Ryc. 3. Wycinek z systemu informacyjnego dokumentów (ISU)

Europejski bank danych lakierów samochodowych European Collection of Automotive Paints (EUCAP) pod-

EUCAP służy do przyporządkowania znalezionych na miejscu zdarzenia odprysków lakieru do odpowiedniej

Obecnie za bardzo obiecujące w kryminalistyce uważa się metody, które pozwalają na geograficzne ograniczenie pochodzenia materiału dowodowego za pomocą analizy stabilizotopowej. Szczególnie duże zainteresowanie budzi określanie pochodzenia osób żyjących i zwłok. Wynalazki te są starannie śledzone przez praktyków techniki kryminalistycznej i aktywnie wykorzystywane np. do badania pochodzenia środków odurzających. Laikom trzeba jednak powiedzieć, że metoda wykrycia fałszerstwa, dotyczącego pochodzenia produktu rolniczego, nie zawsze daje pomyślne wyniki w przypadku innych klas substancji lub towarów.

Kształcenie i doskonalenie zawodowe ekspertów kryminalistycznych

Do podstawowych zadań Federalnego Urzędu Kryminalnego zalicza się kształcenie i doskonalenie kadr policji, w tym także biegłych kryminalistycznych, w skali ogólnopństwowej. Obecnie prowadzi się kształcenie profesjonalne w następujących dziedzinach techniki kryminalistycznej:

- broń palna i ślady po strzale,
- fizykotechniczne badanie dokumentów, pisma maszynowego, technik druku i powielania,
- ślady narzędzi i inne ślady wglębione,
- pismo ręczne,
- daktyloskopia.

Oprócz tego narodowe i europejskie grupy robocze ekspertów regularnie organizują sympozja, seminaria i warsztaty, dotyczące pozostałych dziedzin techniki kryminalistycznej. Jednym z często wykorzystywanych środków są hospitacje, podczas których uczestnicy są konfrontowani w praktyce z codziennymi zadaniami policji. Duże znaczenie ma fakt, że hospitantami są często specjaliści

z kraju i z zagranicy z takich dziedzin, jak analiza DNA, analiza środków odurzających, szkło i lakiery czy rozpoznawanie mówców.

Eksport kryminalistycznego know-how

Droga odwrotna, czyli szkolenie personelu za granicą, ma w kryminalistyce długą tradycję. Jest ono najczęściej prowadzone w ramach wymiany pomiędzy policją różnych krajów. Kontakty takie są uzgadniane na płaszczyźnie dyplomatycznej. Aktualnym przykładem jest jeden z największych dotychczas projektów niemieckiej techniki kryminalistycznej, dotyczący wyposażenia i kształcenia kadry. Pod nazwą Twinningu zostanie on przekazany Turcji. Projekt finansowany przez UE ma kosztować ponad 6 milionów euro. W zakresie doradztwa i kształcenia zawiera on następujące treści:

- pomoc przy rozbudowie systemu zarządzania jakością wg ISO 17025;
- wspomaganie przy tworzeniu narodowego banku danych DNA;
- wsparcie przy poszerzeniu zakresu możliwości technicznych;
- doradztwo przy budowie centrum szkoleniowego pracy na miejscu zdarzenia;
- wsparcie przy rozbudowie regionalnych ośrodków badań daktyloskopijnych;
- kształcenie w zakresie procedury „pierwszych kroków” na miejscu zdarzenia;
- opracowanie i wdrożenie programu szkoleniowego dla prowadzących dochodzenie;
- pomoc przy rozbudowie jednostek nadzoru „Performance Monitoring Unit” na miejscu zdarzenia;
- pomoc przy rozbudowie zespołu identyfikacji ofiar katastrof (ID-KO).

Przekazywanie wyników badań kryminalistycznych

Jeżeli mówi się o wynikach pracy laboratoriów kryminalistycznych, ma się w pierwszym rzędzie na myśli ekspertyzy. Są one niewątpliwie produktem największym i najważniejszym, jednak nie jedynym. Coraz większej wagi nabiera wykorzystywanie kompetencji kryminalistycznych do celów prewencji, czyli wsparcie techniczne np. przy opracowywaniu nowych dokumentów tożsamości, doradztwo w zakresie kierowania, zabezpieczania itp. Stale rośnie też liczba opracowań naukowych na użytek wewnętrzny oraz publikacji, podobnie jak zainteresowanie ze strony polityków i społeczeństwa informacjami o pracy laboratoriów techniki kryminalistycznej.

Odbiorcy i partnerzy

Oczywiste jest, że wiele wyników badań kryminalistycznych, wśród nich także ekspertyzy, nie jest przeznaczonych do wiadomości publicznej. Często dotyczą one przypadków dowodowych i podlegają ścisłym regułom poufności, zapisanym w k.k., lub dotyczą bezpieczeństwa narodowego. Jeśli wyniki te są interesujące pod względem naukowym, po zakończeniu postępowania, względnie po uzyskaniu urzędowego zezwolenia, stają się one zazwyczaj dostępne dla pewnych kręgów osób. Znacząca ich część pojawia się w publikacjach profesjonalnych w postaci artykułów pisanych przez ekspertów czy też wywiadów itp. Tabela 2 przedstawia kręgi odbiorców informacji o wynikach pracy oraz ważniejsze drogi ich przekazywania.

Widać wyraźnie, że organy wymiaru sprawiedliwości stanowią pierwszoplanowy i najważniejszy krąg odbiorców dla techniki kryminalistycznej, nawet jeżeli większość ekspertyz trafia szybciej do służb dochodzeniowych niż właściwych zle-

PRZEKŁADY

ceniodawców. Uzasadnia to z pewnością intensywniejszy charakter komunikacji z wymiarem sprawiedliwości, który ze swej strony poświęca coraz więcej uwagi dowodom rzeczowym. Z punktu widzenia KT można by jeszcze podwyższyć poziom informowania o skuteczności wyników pracy lub innowacyjność techniki kryminalistycznej. W literaturze fachowej można spotkać przykłady bezpośredniego komunikowania się prawników i biegłych.

Coraz częściej zdarza się, że z inicjatywy zarówno kryminalistyków, jak i prokuratury lub sądów organizuje się kursy doszkalania zawodowego. Jednak z wyjątkiem niektórych tematów kryminalistycznych, zgłoszonych przez Niemieckie Towarzystwo Toksykologii i Chemii Kryminalistycznej, na razie nie można mówić o regularnej, niezwiązanej z prowadzonymi postępowaniami karnymi wymianie informacji pomiędzy kryminalistyką i wymiarem sprawiedliwości. Przy tym wzrost liczby ekspertyz urzędowych powoduje, że bezpośredni kontakt sądu z biegłym staje się coraz rzadszy. Poprawa sytuacji może nastąpić dzięki intensywniejszemu wykorzystywaniu nowych mediów, które sprawiają, że sędziowie, prokuratorzy, a także obrońcy w ciągu jednego dnia będą mogli zapoznać się z aktualnymi możliwościami wykonawczymi oraz listą najbardziej kompetentnych oferentów usług w zakresie ekspertyzy kryminalistycznej.

Kolejnych impulsów oczekuje się od założonego w 2003 r. Niemieckiego Towarzystwa Kryminalistycznego, które m.in. organizuje kursy doszkalania, poparte zapleczem techniki kryminalistycznej. Przykładem może być tu przeprowadzone na początku 2005 r. szkolenie w zakresie wykrywania przyczyn pożarów.

Na płaszczyźnie międzynarodowej przedmiotem uwagi jest podtrzymywanie kontaktów pomiędzy kryminalistyką i wymiarem sprawiedliwości. Tak więc w 2003 r. odbyła się

w Hadze 17. Konferencja Międzynarodowego Towarzystwa Reformowania Prawa Karnego (International Society for the Reform of Criminal Law – ISRCL). Z konferencji tej pochodzą wykłady takich autorytetów, jak Pfef-

ferli, Giard i Asplen, przedstawiające aktualny stan nauk kryminalistycznych.

Jak wspomniano na początku, w niektórych krajach sama lokalizacja laboratorium kryminalistycznego

Tabela 2

Odbiorcy i partnerzy Instytutu Techniki Kryminalistycznej BKA oraz drogi komunikacji

Odbiorcy i partnerzy	Ważniejsze drogi komunikacyjne dla wyników badań
Federalne MSW	doniesienia wewnętrzne
Federalny Urząd Kryminalny	ekspertyzy, raporty wewnętrzne, Internet BKA
Piony policyjne	ekspertyzy w ramach pomocy urzędowej, policyjny Extranet
Pracownicy laboratoriów kryminalistycznych w landach	współpraca dot. przypadków dowodowych, ekspertyzy w ramach pomocy urzędowej, policyjny Extranet, sympozja, biegłych, hospitacje, zakłady kształcenia, sesje robocze, Internet
Sądy, prokuratura, obrońcy w sprawach karnych	ekspertyzy, literatura fachowa, zakłady doskonalenia zawodowego
Ministerstwa i podporządkowane urzędy	ekspertyzy, opinie, Internet
Policyjna Akademia Dowodzenia	zakłady dokształcania, doradztwo, policyjny Extranet
Szkoły policyjne	obsługa wizyt, organizacja nauczania, Internet
Narodowe gremia AG Kripo (szczególnie Komisja Kryminologii i Kryminalistyki/Służby Rozpoznawcze)	spotkania z komisją, wykłady, informacje o grupach projektowych, policyjny Extranet
Instytuty medycyny sądowej	współpraca w przypadkach dowodowych, sesje, wykłady, literatura fachowa, warsztaty, hospitacje, Internet
Zagraniczne instytuty kryminalistyki	współpraca w przypadkach dowodowych, ekspertyzy w ramach międzynarodowej pomocy prawnej, sesje, wykłady, literatura fachowa, warsztaty, Internet
Zagraniczne pion policyjny i organy wymiaru sprawiedliwości	ekspertyzy w ramach międzynarodowej pomocy prawnej
Narodowe i międzynarodowe Towarzystwa Kryminalistyczne i sieci (ENFSI, IAFS, Interpol)	spotkania kierownictw, literatura fachowa, warsztaty, Internet
Uniwersytety, laboratoria badawcze, przemysł	współpraca w przypadkach dowodowych, ekspertyzy, sesje, wykłady, literatura fachowa, warsztaty, Internet
Ogół społeczeństwa	odpowiedzi na pytania, oprowadzanie gości, serwisy medialne, Internet, publikacje popularnonaukowe

przy ministerstwie sprawiedliwości stwarza szczególną bliskość z wy-
miarem sprawiedliwości, ułatwiając
kontakt bez barier urzędowych.
W publikacjach na temat nowej stra-
tegi laboratoryjów kryminalistycznych
w USA i Australii (ASCLD lub NIFS)
coraz częściej zauważa się zależno-
ści finansowe od dotacji budżeto-
wych ze strony tamtejszego wymiaru
sprawiedliwości.

Chociaż ujednolicenie prawa kar-
nego w krajach UE – patrząc optymi-
stycznie – może nastąpić w dalekiej
przyszłości, to nie przemawia
przeciwko międzynarodowej wspól-
nocie interesów kryminalistyki i za-
granicznego sądownictwa karnego,
pod warunkiem przestrzegania naro-
dowych przepisów dotyczących pra-
wa do wniesienia pozwu lub zakazu
jego wykorzystania. Odnosi się to do
problemów i sposobów ich rozwiązy-
wania na podstawie naukowo-
technicznych dowodów, środków do-
wodowych lub ekspertyz wykonan-
ych za granicą.

Jest wiele przykładów usług tech-
niki kryminalistycznej, które jako mię-
dzynarodowa pomoc prawna świad-
czono były przez BKA. Można tu wy-
mienić np. ocenę zapisów audio reje-
stratora lotu samolotu, ekspertyzę
śladów krwi, analizę DNA lub analizę
materiałową środków odurzających.
Na płaszczyźnie międzynarodowej
zasięganie opinii zagranicznych eks-
pertów lub ich zapraszanie stało się
już stałą praktyką. Przykładem może
być postępowanie prowadzone przez
Międzynarodowy Trybunał w Hadze
w sprawie zbrodni popełnionych w b.
Jugosławii.

Zasięg oddziaływania wyników ekspertyz kryminalistycznych

Oddziaływanie wyników pracy
ekspertów kryminalistyki wyraża się
nie tylko przez pomoc rzeczoznawcy
przy podejmowaniu decyzji w proce-
sie karnym i postępowaniu docho-
dzeniowym, ale również w jeszcze

szerszym zakresie – przez media.
Spektakularne przypadki prze-
stępstw i metody użyte do ich wykry-
cia odnajdują się później w powie-
ściach kryminalnych, serialach, fil-
mach dokumentalnych, popularnona-
ukowych czasopismach lub na stro-
nach internetowych i wywołują zain-
teresowanie społeczeństwa. Stąd
liczne pytania, które napływają do
urzędów kryminalnych lub instytutów
techniki kryminalistycznej.

Obserwuje się także zupełnie inne
następstwa. Sukcesy analizy identyfi-
kacyjnej DNA mogą prowadzić do za-
niedbywania innych śladów na miej-
scu zdarzenia, mimo że mają one
również wartość dowodową. Ta jed-
nostronność zainteresowania w póź-
niejszej fazie postępowania może się
zemścić (jeśli okaże się, że ślady
DNA nie są znaczące lub nie nadają
się do oceny), ponieważ inne przy-
datne, chociaż nieindywidualizujące,
ślady nie będą już dostępne, a prze-
prowadzone dodatkowo kosztowne
badania kryminalistyczne rokują nie-
wielką wartość dowodową.

Zwycięski pochod analizy DNA
przyniósł jeszcze jeden skutek.
Głównie w USA zaczęto porówny-
wać metodę badania DNA do trady-
cyjnych kryminalistycznych metod in-
dywidualizacji jak daktyloskopia, ba-
danie pisma ręcznego lub śladów

wgłębianych, stosując przy tym tzw.
kryterium Dauberta (czy metoda była
sprawdzona i stosowana przez in-
nych badaczy, jaki jest udział błę-
dów, czy istnieją standardy kontrolne
itd.). Okazało się przy tym, że dysku-
sja prowadzona pomiędzy różnymi
grupami zawodowymi (policjanci,
kryminaliści, prawnicy) ujawnia
często niedostateczną wiedzę
o przedmiocie.

Po wzroście internacjonalizacji
przestępczości do formy międzynaro-
dowego terroryzmu wyniki pracy eks-
pertów kryminalistyki mogłyby
w pewnych sytuacjach być ważne dla
polityki zagranicznej. Przykładem
może być atak na synagogę w Dżer-
bie w kwietniu 2002 r., gdy dopiero po
przybyciu na miejsce techników kry-
minalistyki i ekspertów z BKA można
było stwierdzić, że chodziło o za-
mach. Wiedza uzyskiwana w bada-
niach kryminalistycznych może też
mieć wpływ na zmianę sposobu poj-
mowania prawa, jak w przypadku
ustawy o broni palnej, lub służyć do
budowania strategii prewencji prze-
stępstwa (np. zabezpieczanie do-
kumentów przed fałszerstwem lub
wykorzystanie cech biometrycznych
w systemach kontroli dostępu).

oprac. Anna Henschke

* UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA *

Czytelniku,

informujemy, że od stycznia tego roku została wyłączona obsługa domeny
– kgp.waw.pl, w związku z tym korespondencję do redakcji „Problemów Kry-
minalistyki” prosimy wysyłać na adres:

clkred@policja.gov.pl

Jednocześnie przypominamy, iż oficjalną stroną internetową dla Komendy
Główniej Policji jest:

<http://www.policja.gov.pl>

* UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA * UWAGA *